

важна, што аналагічны матэрыял, сабраны і належным чынам сістэматызаваны, дазваляе зрабіць высновы, актуальныя і ў наш час, калі актыўна ідзе працэс перапрацоўкі і ўдасканалення школьных падручнікаў.

Рэльефна праяўляюцца таксама «балавыя кропкі» ў грамадскай свядомасці, тыя не зусім карэктныя ўяўленні пра філасофію і філосафаў, над выпраўленнем якіх беларускай філасофіі давялося працаваць у апошнія гады – падобныя аберыраваныя ўяўленні прыўносіліся ў светапогляд людзей у тым ліку праз адпаведным чынам адрэдагаваныя тэксты школьных падручнікаў.

Назіранні над зменамі падачы філасофскага кантэнтэ ў беларускіх школьных падручніках розных гадоў бачацца каштоўным і цікавым матэрыялам для гісторыкаў, культуролагаў, палітолагаў, тут прыхованы добрыя ілюстрацыйны патэнцыял для спецыялістаў, якія вывучаюць гісторыю філасофіі.

ДЫЯЛЕКТЫКА ФІЛАСОФСКАГА ПОШУКУ ДА ВЫХАДУ Ў СВЕТА ЗБОРУ ТВОРАЎ М. КРУКОЎСКАГА

А. У. РАГУЛЯ

У выдавецтве «Нестор-История» (Санкт-Пецярбург, 2014) пад рэдакцыяй расійскага філосафа, прафесара Н. Н. Аляксандрава (Ніжні Ноўгарад) і члена-карэспандэнта НАН Беларусі Л. Ф. Яўменава выйшаў Збор твораў у 5 тамах нашага суайчынніка доктара філасофскіх навук, эстэтыка і культуролага М. І. Крукоўскага (1923–2013).

Ініцыятарам і каардынатарам выдання выступіў беларускі пісьменнік Васіль Якавенка. Пераклад з беларускай на рускую мову зрабілі айчыннымі навукоўцы, прафесары А. С. Лапцёнак, А. У. Рагуля і культуролаг, пісьменнік А. У. Астапенка.

Даследчая праца М. І. Крукоўскага разгортвалася ў напрамку актуалізацыі і развіцця класічнай традыцыі ў анталогіі і эпістэمالогіі. Кірунак гэты ўжо быў аформлены ў беларускай культурфіласофіі ў пачатку XX стагоддзя ў творчасці У. Самойлы, В. Ластоўскага, І. Канчэўскага, А. Бабарэкі. На гэтым жа напрамку ўпэўнена развівалася беларуская паэталогія з яе павышанай увагай да праблем універсальнай этыкі і філасофскай і феноменалагічнай эстэтыкі. Гэты кірунак і сёння існуе як інтэграваная форма дзейнаскага суб'ект-аб'ектыўнага адзінства, пазнання як перажывання і станаўлення, пераплаўкі і пераходу з фазы мімесісу (адаптацыі) у фазу *аввостранай цвёрдасці і здольнасці да пераможнай дзейнасці*.

Дзеля справядлівасці трэба адзначыць, што з'ява суб'ектывацыі і тварэння абноўленай аб'ектыўнай рэальнасці ў беларускай культуры навейшага часу найбольш поўна распрацавана ў мастацкім псіхааналізе.

М. Крукоўскі стаў, бадай, ці не першым пасля У. Самойлы і І. Канчэўскага, хто сумеў прадоўжыць на новым узроўні традыцыі некантантыянства і неаге-

гельянства. Яго папярэднікі прапанавалі рэформу рэлігійнай дзеі і засяродзілі ўвагу на светапоглядным комплексе *крытычнага аптымізму*. М. І. Крукоўскі адмовіўся ад жорсткай дуальнасці процілегласцяў – дыялектыку ён разглядае як працэс станаўлення адзінства ў форме дынамічнай сінэстазіі, дэтэрмінаванага рэфлексіяй прычынна-выніковых сувязяў і тэлеалагічнай матывацыі. Сваю практыку аналітычнага сінтэзу інтэлекту і духу М. Крукоўскі ажыццяўляе пераходзячы да пошуку топасу – агульнасці і іманенцыі культурных сэнсаў, аб'яднаных у эстафеце жыццёбудаўніцтва з часоў абшчыны, ранніх цывілізацый і сучасна-гандлёва-інфармацыйнага соцыуму. Так беларускі філосаф абагульніў вопыт дэдуктыўнай пазнавальнай дзейнасці, надаючы яе вынікам форму ведання, на аснове якога сучасная грамадская думка мае магчымасць перайсці да абноўленай трактоўкі эмпірычнага, інтэнсіўнага спосабу ў сацыяльным будаўніцтве.

ЭСТЭТЫКА НА БЕЛАРУСІ X–XIX стст.: СТАГОДЗІ, ІМЁНЫ, ІДЭІ

В. А. САЛЕЕЎ

Элементы эстэтычнай свядомасці на зямлі Беларусі сустракаюцца ўжо ў старажытнасці. У IX–X стст. нашай эры нашчадкі крывічоў (палачан і смалян), дрыгавічоў і радзімічаў, якія пасяліліся на протабеларускай зямлі, ужо назапасілі не толькі пэўны вопыт жыццядзейнасці, але і вопыт духоўнага быцця, у якім даволі важнае месца аддавалася эстэтычнаму. Напрыклад, пакланенне выбраным паганскім багам. У крывічоў гэта былі Ярыла і Вялес, у дрыгавічоў, як у большасці усходнеславянскіх плямёнаў – Пярун, у радзімічаў – Макоша – дадавалі асаблівае адценне іх эстэтычным уяўленням, што дастаткова ярка выразілася ў творах матэрыяльнай культуры, якія дайшлі да нашых дзён.

Кропкай адліку эстэтыкі на Беларусі можна лічыць час паміж X і XI стст., калі з'яўляюцца першыя айчынныя помнікі пісьменнасці.

У «Жыцці Ефрасінні Полацкай» яе вуснамі сцвярджаецца, што «краса гэтага свету» згіне як сон, а «вечная і небачная у вяках знаходзіцца». На больш высокім узроўні хрысціянскае тлумачэнне прыгожага прысутнічае і ў творах Кірылы Тураўскага, які падзяляе боскае і рэальнае і узводзіць на вышэйшую ступень «красу духоўную».

У эпоху Вялікага Княства Літоўскага (дзе ад пастаноў сейма і да мастацкіх твораў выкарыстоўвалася старабеларуская мова), ад першапачатковага этапу фарміравання беларускай нацыянальнай культуры да вышэйшага яе узлёту (XVI ст.), назапашваліся эстэтычныя з'явы і ідэі ў спалучэнні старажытна-рускай спадчыны і ўплываў культуры Заходняй Еўропы.

На азначаным узлёце культуры Беларусі вядучымі сталіся жыватворныя ідэі Рэнесанса; эпоха Адраджэння прынесла новае разуменне эстэтычнага на